

Bartłomiej Kowalski¹*WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa w Rzeszowie***PRAWNOKARNE I KRYMINOLOGICZNE ASPEKTY NIELEGALNYCH ZBIÓREK
PIENIĘDZY W INTERNECIE**DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSP-W.2025.006>

Date of receipt: 10.06.2025

Date of acceptance: 17.09.2025

Criminal law and criminological aspects of illegal online fundraising (Summary)

The paper analyzes the phenomenon of illegal fundraising in the online space. In the era of digital development and the ubiquity of online platforms, the risks associated with financial fraud are taking on new dimensions. Illegally conducted fundraising campaigns are becoming increasingly sophisticated, employing advanced manipulation techniques and social engineering to achieve their goals. The paper identifies various forms of illegal online fundraising, including fake crowdfunding campaigns and other fraud schemes. It also characterizes the mechanisms behind these fundraisers and methods for detecting and countering them. In light of the growing number of financial fraud cases online, understanding the nature of these threats and developing effective prevention strategies is becoming increasingly important.

Key-words: crowdfunding; internet fraud; public fundraising campaign.**Streszczenie**

Artykuł analizuje zjawisko nielegalnych zbiórek pieniędzy w przestrzeni internetowej. W dobie cyfrowego rozwoju oraz wszechobecności platform online, zagrożenia związane z wyłudzeniami finansowymi nabierają nowych wymiarów. Zbiórki pieniędzy prowadzone w sposób nielegalny stają się coraz bardziej wyrafinowane, wykorzystując zaawansowane techniki manipulacji oraz socjotechnikę aby osiągnąć swój cel. Artykuł identyfikuje różne formy nielegalnych zbiórek pieniędzy w Internecie, w tym fałszywe kampanie crowdfundingowe oraz inne schematy oszustw. Ponadto charakteryzuje również mechanizmy działania tych zbiórek oraz sposoby ich wykrywania i przeciwdziałania. W kontekście rosnącej liczby przypadków oszustw finansowych w sieci, istotne staje się zrozumienie natury tych zagrożeń oraz rozwój skutecznych strategii zapobiegania im.

Słowa kluczowe: finansowanie społecznościowe; oszustwo internetowe; zbiórka publiczna.

1. Zbiórki publiczne

Podstawy prawne zbiórek w Polsce są różne, w zależności od przedmiotu i sposobu przeprowadzenia zbiórki. Zbiórką publiczną jest zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym na określony cel pozostający w sferze zadań publicznych, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego

¹ Bartłomiej Kowalski – WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa w Rzeszowie, e-mail: bartlomiejkowalski@wspia.eu, ORCID: 0000-0003-3544-0797.

i o wolontariacie² oraz na cele religijne. Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych³ warunkiem przeprowadzenia zbiórki publicznej jest jej zgłoszenie w portalu zbiorów publicznych www.zbiorki.gov.pl. Zgłaszający zbiórkę musi także zamieścić w portalu sprawozdania, zawierające dane o tym, ile środków udało się zebrać oraz jak je rozdysponowano. Informacje zbierane na portalu przeznaczone są dla wszystkich obywateli i są źródłem informacji o organizatorach, mają stanowić pomoc przy podejmowaniu decyzji w sprawie wsparcia konkretnych akcji. Do zgłoszenia zbiórki elektronicznie potrzebne jest odpowiednie uwierzytelnienie. Może to być kwalifikowany podpis elektroniczny lub profil zaufany. Założenie profilu na portalu ePUAP.gov.pl wymaga wypełnienia krótkiego wniosku na stronie portalu i następnie jednorazowego potwierdzenia w urzędzie skarbowym, oddziale ZUS lub NFZ.

Ustawa wymienia kilka przypadków, kiedy zbieranie pieniędzy i darów rzeczowych nie podlega przepisom o zbiorach publicznych mimo zbliżonej formy. Nie jest zatem zbiórką publiczną w rozumieniu ustawy:

- zbiórka na cele religijne, na kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, naukową, oświatową i wychowawczą oraz na utrzymanie duchownych i członków zakonów, jeżeli odbywa się w obrębie terenów kościelnych, kaplic oraz w miejscach i okolicznościach zwyczajowo przyjętych w danej okolicy i w sposób tradycyjnie ustalony;
- zbiórka w drodze loterii pieniężnych i fantowych;
- zbiórka wśród grona osób znanych osobiście przeprowadzającym zbiórkę;
- zbiórka wśród młodzieży szkolnej na terenach szkolnych;
- zbiórka koleżeńską prowadzona w zakładzie pracy.

Nie jest też zbiórką publiczną sprzedaż towarów i usług w postaci np. smsów charytatywnych. Warunkiem bowiem uznania zbierania darów za zbiórkę publiczną jest potencjalna anonimowość darczyńcy oraz publiczny charakter miejsca w którym zbiórka jest prowadzona⁴. Zakresem zbiórki publicznej zatem nie są też objęte formy zbierania ofiar, w których pozostawiony jest ślad przepływu środków pieniężnych i darów, tzn. następuje ich ewidencjonowanie (przelewy na konta bankowe, wpłaty na konto). Natomiast zbiórką publiczną są środki lub dary, które nie są ewidencjonowane w żaden inny sposób i

² Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 1491.

³ Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych, Tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1672.

⁴ K. Sadło, *Zbiórki publiczne i darowizny*, Warszawa 2014, s. 10.

gdzie nie pozostaje ślad przepływu tych środków, a darczyńca z racji sposobu przekazania środków i darów pozostaje anonimowy dla organów kontroli skarbowej⁵.

Po zakończeniu zbiórki publicznej trzeba sporządzić dwa sprawozdania: z przeprowadzonej zbiórki publicznej oraz ze sposobu podzielenia zebranych rzeczy. Sprawozdania są publikowane w Internecie - w Portalu Zbiórek Publicznych. Brak sprawozdania mimo upływu terminu uniemożliwia organizatorowi zgłoszenie kolejnej zbiórki publicznej. Zgodnie z art. 16 ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych, sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki publicznej, organizator zbiórki sporządza i doręcza ministrowi spraw wewnętrznych i administracji w celu jego zamieszczenia na portalu zbiórek publicznych. Sprawozdanie zawierające wartości i rodzaju zebranych ofiar powinno zostać opublikowane w ciągu 30 dni od zakończenia zbiórki publicznej. Natomiast sprawozdanie ze sposobu podzielenia zebranych rzeczy organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego składają w terminie 3 miesięcy od zakończenia roku obrotowego organizacji. Komitet społeczny powołany w celu przeprowadzenia zbiórki publicznej ma na to sprawozdanie rok i 30 dni od zakończenia zbiórki.

Obowiązek sprawozdawczy, jak i konieczność umieszczania informacji dotyczących zbiórek publicznych na wyznaczonym do tego portalu, stanowi gwarancję dla prawidłowego i legalnego działania w obszarze ofiarności publicznej. Konsekwencją braku realizacji obowiązków sprawozdawczych jest niemożność zgłoszenia kolejnych zbiórek przez tego organizatora, ponieważ jest to przesłanka wydania decyzji odmownej w zakresie zamieszczenia kolejnego zgłoszenia zbiórki publicznej na portalu zbiórek publicznych. Ponadto zamieszczenie danych dotyczących zbiórki publicznej umożliwia każdemu z obywateli zapoznanie się z celem konkretnej zbiórki, jej organizatorem, sposobem jej organizacji czy wreszcie z informacjami o rozdysponowaniu zebranych pieniędzy lub darów. Takie rozwiązanie umożliwia kontrolę społeczną w zakresie zbiórek publicznych oraz ma też charakter dyscyplinujący⁶.

Skutki naruszenia przepisów o zbiórkach publicznych są różne w zależności od tego, czy mamy do czynienia z zorganizowaniem zbiórki bez wymaganego zgłoszenia, lub przeprowadzeniem zbiórki publicznej niezgodnie ze zgłoszeniem.

⁵ J. Blicharz, *Ustawa o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych. Komentarz*, Wrocław 2015, s. 40.

⁶ A. Gronkiewicz, *Instytucja zbiórki publicznej oraz postępowanie w sprawie jej organizacji*, w: *Administracyjnoprawne aspekty działalności kulturalnej : zagadnienia wybrane*, red. A. Gronkiewicz, A. Ziółkowska, Katowice 2016, s. 269-270.

Jeśli zbiórkę zorganizowano bez zgłoszenia, to sprawcy zgodnie z art. 56 Kodeksu wykroczeń⁷ grozi grzywna za wykroczenie. Sąd wówczas obowiązkowo orzeka przepadek rzeczy i pieniędzy zebranych podczas takiej zbiórki. Jeśli zaś zbiórkę wprowadzie zgłoszono, ale przeprowadzono ją niezgodnie ze zgłoszeniem, to przepadek rzeczy i pieniędzy uzyskanych podczas takiej zbiórki nie jest obowiązkowy.

2. Internetowe zbiórki pieniędzy - crowdfunding

Zbiórką publiczną nie jest zatem zbieranie pieniędzy w ten sposób, że są one wpłacane na rachunek bankowy. Zorganizowanie zbiórki pieniędzy poprzez wezwanie do wpłat na konto nie wymaga też zgłoszenia, nie jest to bowiem zbiórka publiczna. Mimo, że portale do zbierania pieniędzy posługują się pojęciem zbiórka publiczna, to nie są to zbiórki publiczne w rozumieniu ustawy ponieważ podczas zbiorów internetowych pieniądze są wpłacane na konto. Portale internetowe nazywają zbórkami publicznymi takie zbiórki, które są widoczne dla każdego i w których każdy może wziąć udział. Oferują też zbiórki prywatne, które nie są widoczne dla wszystkich, lecz tylko dla osób, które dostaną do nich linka. Zasady przeprowadzania zbiorów na portalach są określone w ich regulaminach gdzie określa się wysokość prowizji, zasady przekazania pieniędzy organizatorowi zbiórki.

Najczęściej zbiórki na internetowych portalach prowadzone są w formie crowdfundingu. Finansowanie społecznościowe, w terminologii angielskiej określane jako crowdfunding, polega na pozyskiwaniu kapitału w celu realizacji projektu, idei bądź celu gospodarczego przez osoby poszukujące tego kapitału. W ramach tego modelu prowadzone są też często zbiórki charytatywne. Otwarte zapytanie ofertowe osoby poszukującej kapitału jest kierowane do nieograniczonego kręgu osób i nie musi być bowiem powiązane z jakąkolwiek korzyścią wzajemną⁸.

Wyróżnia się cztery główne modele crowdfundingu:

1. Model donacyjny jest najprostszą formą crowdfundingu, ma charakter dobroczynny, gdyż nie występują tutaj świadczenia zwrotne i jest często stosowany przez organizacje non-profit lub osoby bezpośrednio zaangażowane w dany projekt. Motywacją fundatorów do przekazania kapitału na potrzeby inicjatyw jest wsparcie pewnej idei, w którą wierzą. Ryzyko, jakiego doświadczają w tym modelu, jest bardzo niskie, gdyż nie występuje tutaj obietnica jakiegokolwiek korzyści zwrotnej,

⁷ Ustawa z dnia 20 maja 1971 – Kodeks wykroczeń, Tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r., poz. 2119.

⁸ E. Bagińska, *Crowdfunding (finansowanie społecznościowe) – aspekty cywilnoprawne*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, 2018, tom XXXIX, s. 109.

a jedynie moralny obowiązek wykorzystania środków zgodnie z zaprezentowanym wcześniej celem.

2. Model z nagradzaniem użytkowników wiąże się z zapewnieniem określonej korzyści niefinansowej, np. otrzymanie nowopowstałego produktu z pierwszej wytworzonej partii. Inicjatorzy projektu stosują ten model także przy oferowaniu przedsprzedaży produktu za cenę niższą niż standardowa. Ryzyko na poziomie średnim pojawia się zarówno u inicjatora projektu, jak i fundatora, gdyż może dojść do sytuacji, w której inicjator z jakiegoś powodu nie będzie w stanie wytworzyć planowanego produktu, a w efekcie finansujący nie otrzyma obiecanej „nagrody”.
3. Model pożyczkowy polega na udostępnieniu funduszy pieniężnych na określony czas z założeniem ich zwrotu, najczęściej wraz z odsetkami. Tym, co wyróżnia ten model na tle pozostałych, jest charakter przepływów, gdyż są one wyłącznie pieniężne w obu kierunkach.
4. Model udziałowy (inwestycyjny) polega na sprzedaży udziałów inwestorom, co wiąże się z partycypowaniem w przyszłych zyskach i potencjalnymi korzyściami wynikającymi ze wzrostu wartości finansowanego przedsięwzięcia. Udziały te mogą być dalej odsprzedawane innym inwestorom, jednak pewną barierą jest tu niska płynność (często inwestora trzeba szukać na własną rękę) oraz brak powszechnej infrastruktury teleinformatycznej do tego typu działań⁹.

Usługi finansowania społecznościowego na cele gospodarcze polegają na kojarzeniu

inwestorów z właścicielami projektów, przy wykorzystaniu systemu informatycznego (platformy crowdfundingowej). Działalność platform crowdfundingu inwestycyjnego i pożyczkowego podlega Rozporządzeniu UE 2020/1503¹⁰ oraz ustawie o finansowaniu społecznościowym¹¹ a także nadzorowi Komisji Nadzoru Finansowego.

Polski rynek crowdfundingu donacyjnego jest zdominowany przez trzech liderów: Siepomaga.pl, Zrzutka i Patronite. W latach 2008-2022 użytkownicy platform

⁹ P. Majewski, *Crowdfunding – cechy i typologia*, „Gospodarka Narodowa. Dziennik Ekonomiczny Polski”, 2020, nr 301, s. 146-148.

¹⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1503 z dnia 7 października 2020 r. w sprawie europejskich dostawców usług finansowania społecznościowego dla przedsięwzięć gospodarczych oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2017/1129 i dyrektywę (UE) 2019/1937, Dz. U. UE. L. z 2020 r. Nr 347.

¹¹ Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o finansowaniu społecznościowym dla przedsięwzięć gospodarczych i pomocy Kredytobiorcom, Dz. U. z 2023 r. poz. 414 ze zm.

crowdfundingowych w Polsce wpłacili na zrzutki i zbiórki kwotę około 5 mld zł, z czego prawie 93 % środków wpłacono w ramach crowdfundingu donacyjnego¹².

3. Oszustwa związane z internetowymi zbiorcami

Fałszywe zbiórki pieniędzy to oszustwa internetowe, które zyskały na popularności między innymi po wybuchu w lutym 2022 roku pełnoskalowej wojny w Ukrainie, kiedy to Polacy wykazali się ogromną chęcią i gotowością do niesienia pomocy uchodźcom. Wiele fikcyjnych zbiórek pojawiło się także po trzęsieniu ziemi w Turcji i Syrii w 2023 roku. Wykorzystując emocjonalny języki wstrząsające historie naciągacze skłaniają ludzi do wpłacenia pieniędzy na pomoc poszkodowanym¹³. Przestępcy wiedzą, że jednym z najlepszych sposobów nakłonienia ludzi do popełnienia błędu jest wywołanie poczucia obowiązku. Jednym z najłatwiejszych sposobów na stworzenie takiego uczucia jest wykorzystanie kryzysu. Właśnie dlatego cyberprzestępcy za każdym razem wykorzystują wydarzenie o globalnym zasięgu. To, co większość z nas uważa za tragedię, cyberprzestępcy postrzegają jako szansę na kolejne oszustwo¹⁴. Rodzinne tragedie, śmiertelne choroby czy też dzieci to prawdziwe lub fikcyjne historie wykorzystywane jako pretekst do internetowych ogłoszeń, których ukrytym celem jest wyłudzenie środków pieniężnych.

Przed przedstawieniem opisu sposobu działania oszustw internetowych podkreślić należy, że szeroko pojęte doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem stanowi jedno z najstarszych, szkodliwych zjawisk związanych z rozwojem technologii komputerowych funkcjonujących od początku Internetu. Oszustwo należy do kategorii czynów zabronionych tradycyjnie ujętych w ustawodawstwie karnym, a wykorzystanie nowych technologii do jego popełnienia nie powinno dziwić w kontekście masowego przenoszenia się sprawców do cyberprzestrzeni¹⁵.

Istotą przestępstwa oszustwa jest doprowadzenie innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,

¹² A. Trzebiński, *Crowdfunding donacyjny i sponsorski w Polsce 2022*, Związek Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce, Gdańsk 2023, s. 6.

¹³ M. Rogalewicz, *Fałszywe zbiórki pieniędzy jako oszustwa internetowe*, <https://instytutcyber.pl/artykuly/falszywe-zbiorki-pieniedzy-jako-oszustwa-internetowe/> (dostęp 02.05.2025).

¹⁴ <https://cert.pl/ouch/> (dostęp 02.05.2025).

¹⁵ P. Olber, P. Lewulis, *Modus operandi sprawców oszustw z wykorzystaniem internetowych portali sprzedażowych w kontekście wykrywczym i dowodowym*, „Problemy Współczesnej Kryminalistyki”, 2021, tom XXV, s. 98-99.

czyli za pomocą tzw. oszukańczych zabiegów¹⁶. Pierwsze dwa sposoby opierają się na błędzie pokrzywdzonego, którego wyobrażenia o rzeczywistości nie odpowiada faktom w zakresie istotnym dla podjęcia decyzji o określonym rozporządzeniu mieniem, a sprawca albo błąd ten wywołuje, albo działa wiedząc, że pokrzywdzony jest już w błędzie. Trzeci sposób popełnienia przestępstwa oszustwa wiąże się natomiast z wykorzystaniem przejściowej (z powodu np. stanu odurzenia) lub trwałej (gdy przyczyną jest np. niedojrzałość) niezdolności innej osoby do należytego pojmowania przedsięwziętego działania¹⁷. Wszelkie inne sposoby wywołania skutku w postaci niekorzystnego rozporządzenia mieniem pozostają poza zakresem kryminalizacji z art. 286 § 1 k.k.¹⁸.

Specyfiką tego przestępstwa jest to, że sprawca wykorzystuje błędne wyobrażenie osoby dokonującej rozporządzenia mieniem, a dyspozycja ma charakter dobrowolny i niewymuszony¹⁹. Pokrzywdzony dokonuje danej czynności rozporządzającej zgodnie z własną wolą i w przeciwieństwie do pozostałych przestępstw przeciwko mieniu, do pogorszenia sytuacji majątkowej przy oszustwie nie dochodzi wbrew woli rozporządzającego, niejako przymusowo. Dobrowolność, rozumiana jako swobodna decyzja stanowiąca podstawę rozporządzenia, jest jednym z konstytutywnych elementów oszustwa²⁰.

Artykuł 286 § 1 k.k. chroni cudze mienie, czyli własność i wszelkie inne prawa o charakterze majątkowym, a więc chodzi tu o ochronę całokształtu sytuacji majątkowej danej osoby, ogół praw majątkowych, które jej przysługują (prawa rzeczowe, prawa obligacyjne). Tym samym na gruncie przepisu art. 286 § 1 k.k. chroniony jest bardzo szeroki zakres praw majątkowych, począwszy od praw rzeczowych, obligacyjnych, spadkowych, aż do praw na dobrach niematerialnych, jeżeli mają one wartość majątkową²¹.

Przestępstwo stypizowane w art. 286 § 1 k.k. ma charakter skutkowy i do jego popełnienia dochodzi w chwili dokonania niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem przez pokrzywdzonego²². Oszustwo polega właśnie na tym, że niekorzystna dyspozycja mieniem po jednej stronie przynosi korzyść majątkową po drugiej stronie, przy czym między zachowaniem się sprawcy, przyjmującym postać działania, a

¹⁶ Wyrok SN z 21.05.2020 r., V KK 112/19, LEX nr 3159903.

¹⁷ A. Grześkowiak, K. Wiak, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1298.

¹⁸ W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363*, Warszawa 2021, s. 243.

¹⁹ Wyrok SN z 12.10.2010 r., III KK 76/10, OSNwSK 2010/1, poz. 1921.

²⁰ W. Wróbel, A. Zoll, op.cit., s. 243.

²¹ T. Oczkowski, *Komentarz do art. 286 k.k.*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025, Legalis, Nb 2.

²² Wyrok SN z dnia 8 grudnia 2016 r., II KK 230/16, LEX nr 2165560.

szkodą w postaci niekorzystnego rozporządzenia mieniem zachodzić musi związek przyczynowy. Chodzi tutaj o tego rodzaju powiązanie, zgodnie z którym nie nastąpiłoby niekorzystne rozporządzenie mieniem bez określonego działania sprawcy. Oprócz ustalenia związku przyczynowego między zachowaniem sprawcy a skutkiem, do przypisania sprawcy skutku konieczne jest ustalenie powiązania normatywnego, przesadzające istnienie stosunku sprawstwa²³. Jest to przestępstwo powszechne ponieważ podmiotem oszustwa może być każda osoba zdolna do odpowiedzialności karnej.

Oszustwo penalizowane w art. 286 § 1 k.k.²⁴ jest przestępstwem kierunkowym, w którym stroną podmiotową stanowi zamiar bezpośredni kierunkowy. Aby zatem przyjąć popełnienie tego oszustwa, należy wykazać na podstawie dowodów, że sprawca obejmował swym bezpośrednim i kierunkowym zamiarem nie tylko wprowadzenie w błąd i działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, lecz także, że w momencie działania mającego na celu uzyskanie świadczenia obejmował swym bezpośrednim i kierunkowym zamiarem okoliczność, iż osoba rozporządzająca mieniem czyni to z niekorzyścią dla siebie²⁵. Treścią strony intelektualnej zamiaru sprawcy oszustwa jest świadomość, że podejmowane przez niego zachowania realizują znamiona strony przedmiotowej art. 286 § 1 k.k. Aby pociągnąć od odpowiedzialności karnej organizatora zbiórki, z której środki nie trafiły na wskazany cel, trzeba wykazać, że od początku chciał oszukać darczyńców²⁶.

Tab. 1. Dane liczbowe w zakresie przestępstwa z art. 286 k.k.²⁷

Rok	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	Podejrzani
2013	14 732	13 607	9 916	2 234
2014	19 862	19 904	14 190	3 393
2015	24 781	28 279	19 397	3 507
2016	27 296	27 731	18 099	4 061

²³ M. Dąbrowska - Kardas, P. Kardas, *Kodeks Karny - przestępstwa przeciwko mieniu*, Warszawa 1998, s. 94.

²⁴ Zob. szerzej: SN z dnia 7 marca 2024 r., I KA 18/23; Legalis nr 3058645; Wyrok SN z dnia 28 czerwca 2017 r., III KK 100/17, LEX nr 2320356, Postanowienie SN z dnia 5 czerwca 2017 r., IV KK 4/17, LEX nr 2327878, Postanowienie SN z dnia 15 marca 2017r., II KK 73/17, LEX nr 2269192, Wyrok SN z dnia 2 lutego 2017 r., III KK 258/16, LEX nr 2225866, Postanowienie SN z dnia 25 stycznia 2017r., III KK 331/16, LEX nr 2225867, Postanowienie SN z dnia 28 kwietnia 2016 r., I KZP 3/16, OSNKW 2016, nr 6, poz. 37;

²⁵ Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2024 r., VIII AKa 259/23, Legalis nr 3081116; Wyrok SA w Warszawie z dnia 24 czerwca 2013 r., II AKa 187/2013, LEX nr 1342396

²⁶ N. Senkowska, *Trudna walka z fikcyjnymi zbiórkami internetowymi*, <https://www.rp.pl/prawo-karne/art38867481-trudna-walka-z-fikcyjnymi-zbiorkami-internetowymi> (dostęp 03.05.2025).

²⁷ W tabeli liczba postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych, wykrytych oraz podejrzanych zawiera dane łącznie z art. 286 § 1 k.k., art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. oraz art. 286 §3 k.k.. Dane za lata 2013-2023 uzyskano z Krajowego Systemu Informacyjnego Policji wg jednostki rejestrującej z użyciem wyróżnika „internetowe”.

2017	29 161	29 663	21 185	5 200
2018	30 437	30 513	21 558	6 190
2019	32 627	37 327	25 879	7 200
2020	35 566	38 808	25 042	7 719
2021	49 604	59 667	34 230	9 507
2022	46 968	63 401	36 061	8 687
2023	51 169	64 297	35 329	8 570

Źródło: Komenda Główna Policji

Przedmiotowe dane wskazują na stały wzrost przestępstw internetowych kwalifikowanych z art. 286 k.k. Rośnie zarówno liczba postępowań wszczętych wzrost z 14 732 (2013) do 51 169 (2023) co stanowi +247%, liczba postępowań wszczętych wzrost z 13 607 (2013) do 64 297 (2023) co stanowi +372% (największy wzrost: 2019–2021, z 37 tys. do niemal 60 tys.), jak i liczba podejrzanych, wzrost z 2 234 do 8 570 co stanowi +284%. Jednocześnie towarzyszy temu spadek wykrywalności przestępstw z 72,9% w roku 2013 do

54,9% w 2023 roku. Większa skala cyberprzestępczości może wynikać z częstszego zgłaszania i rejestrowania przestępstw (mniejsza ciemna liczba przestępstw, większa świadomość społeczna), wzrost populacji cyfrowej i działalności zdalnej po pandemii. Spadająca wykrywalność wiąże się z trudnościami śledczymi w przypadku przestępstw popełnianych zdalnie (m.in. wykorzystywanie przez sprawców przestępstw narzędzi anonimizujących), niewystarczające zasoby kadrowe i technologiczne policji i prokuratury, ograniczenia prawne i proceduralne np. wykorzystywanie przez sprawców usług firm zagranicznych (konta email, komunikatory, itp.) co powoduje konieczność dodatkowych ustaleń za pomocą organów ścigania innych państw.

Jednym ze sposobów popełniania są fałszywe zbiórki, które wykorzystują socjotechnikę aby skłonić darczyńcę do przekazania środków finansowych na cel, który jest nie jest prawdziwy ale wymyślony w taki sposób aby wzbudzić współczucie. Socjotechnika w tym rozumieniu to działanie polegające na manipulowaniu drugą osobą w taki sposób, aby podjęła określone działania wbrew własnemu interesowi bądź które mogą leżeć w interesie osoby manipulowanej. Może chodzić tu o pozyskiwanie informacji, uzyskiwanie dostępu do czegoś lub nakłanianie ofiary do podjęcia konkretnych działań²⁸.

²⁸ K. Matyniak, *Socjotechnika jako narzędzie służące zagrożeniu bezpieczeństwa waluty w obrocie bezgotówkowym*, w: *Zrównoważony rozwój wektorem na drodze doskonalenia warsztatu naukowca*, red. A. Kuzior, H. Kretka, Gliwice 2020, s. 184.

Sprawcy nie mają skrupułów, potrafią np. wymyśleć fikcyjną postać dziecka chorego na nowotwór wzroku, użyć wizerunek z grona fotografii portali społecznościowych aby zbudować wiarygodną historię stanowiącą podstawę zbiórki charytatywnej a następnie wykorzystać aktorów i celebrytów do promowania zbiórki pieniędzy na rzecz dziecka²⁹. Przestępcy podrabiając dokumentację medyczną są w stanie wprowadzić w błąd co do swojego stanu zdrowia w wyniku czego oszukują kolejne osoby zbierając pieniądze w ramach pomocy na leczenie guza mózgu za pośrednictwem internetowego³⁰.

Po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2022 roku, na wielu stronach internetowych ruszyły akcje pomocowe dla obywateli Ukrainy. Sieć była wypełniona niezliczonymi komunikatami ale jednocześnie temat został wykorzystywany jest przez oszustów, którzy masowo rejestrowali nowe domeny, aby w ten sposób chcą wyłudzić pieniądze od nieświadomych zagrożenia osób. Fałszywe strony były wykorzystane do przeprowadzenia różnego rodzaju ataków. Wykorzystując na przykład fałszywe SMS-y, oszuści zachęcali do wpłacania środków na potrzeby Ukrainy, odsyłając odbiorców do spreparowanych stron z formularzami szybkich płatności. Analogiczny mechanizm wykorzystywany jest na przykład w znanych oszustwach „pod legendą”. Adresy email mogą być łudząco podobne do właściwych stron internetowych, a w konsekwencji będą linkami do stron podszywających się pod popularne portale ze zbiórkami, z podanymi bezpośrednio numerami kont bankowych, które po kliknięciu przekierowują do prośby o podanie danych logowania do naszego konta³¹.

Kłęska powodzi w 2024 r. oprócz ogromnych pokładów dobrej woli uruchomiła też przestępców. Pojawiły się włamania na konta społecznościowe i oszukańcze zbiórki, których do końca września 2024r. odnotowano ponad 110³². W prokuraturach toczyło się kilka postępowań przygotowawczych dotyczących organizowania „fałszywych zbiórek” dla powodzi. Wszystkie postępowania prowadzone są w kierunku popełnienia przestępstwa oszustwa bądź też usiłowania oszustwa (art. 286 §1 kk, art. 13§1 kk w zw. z

²⁹ K. Sobczak, *Prokuratura zakończyła śledztwo ws. fałszywej zbiórki charytatywnej*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/prokuratura-zakonczyla-sledztwo-ws-falszywej-zbiorki-charytatywnej,73383.html> (dostęp 03.05.2025).

³⁰ <https://strzelin.policja.gov.pl/dst/aktualnosci/bieza/106570,35-latka-oszukala-kilkaset-osob-zbierajac-pieniadze-na-rzekome-leczenie-guza-moz.html> (dostęp 03.05.2025).

³¹ <https://lodzka.policja.gov.pl/el2/aktualnoc/69735,UWAGA-Kolejne-oszustwa-fikcyjne-zbiorki-pieniedzy-falszywe-komunikaty-bezinteres.html> (dostęp 11.05.2025).

³² <https://www.prawo.pl/prawo/szabrownictwo-dezinformacja-i-falszywe-zbiorki-w-czasie-powodzi,529245.html> (dostęp 11.05.2025).

art. 286 §1 kk), a także w jednym przypadku wykorzystania wizerunku osoby pokrzywdzonej (art. 190a §2 kk)³³.

Kolejny problem stanowią zbiórki na cel niezgodny z prawem. W sieci internetowej można bez trudu znaleźć przykłady takich zbiórek np. na zapłacenie mandatu³⁴. Zgodnie z art. 57 k.w. wykroczenie popełnia ten kto organizuje lub przeprowadza zbiórkę ofiar na uiszczenie grzywny orzeczonej za przestępstwo, przestępstwo skarbowe, wykroczenie lub wykroczenie skarbowe, świadczenia pieniężnego, przepadku przedmiotów stanowiących kwotę pieniężną, równowartości przepadku przedmiotów lub przedsiębiorstwa, przepadku korzyści majątkowej stanowiącej kwotę pieniężną, równowartości przepadku korzyści majątkowej, odszkodowania, zadośćuczynienia, nawiazki, podlegającej zwrotowi korzyści majątkowej stanowiącej kwotę pieniężną albo równowartości podlegającej zwrotowi korzyści majątkowej lub na poręczenie majątkowe lub zabezpieczenie majątkowe.

Rodzajowymi przedmiotami ochrony określonymi w dyspozycji art. 57 k.w. są spokój i porządek publiczny. Prawnej ochronie za pośrednictwem tego przepisu podlegają głównie jednak rozstrzygnięcia sądu lub innego uprawnionego organu w zakresie nakładania kary grzywny. Kara ma mieć przede wszystkim charakter dolegliwości osobistej dla sprawcy (funkcja retrybucyjna kary). Przedmiotowy przepis wpisuje się zatem w zasadę indywidualizacji kary i stoi na straży reguły, że to bezpośrednio sprawca ma osobiście odpowiedzieć karnie za swój czyn. Przeciwdziała to pozbawieniu wymierzonej kary grzywny elementu osobistej dolegliwości dla sprawcy, co byłoby niezgodne z ustawowymi celami kary. Za uzasadnieniem obowiązywania omawianego przepisu przemawia hipoteza, że podejmowanie zachowań zakazanych przez art. 57 k.w. może prowadzić do wytworzenia się społecznego przekonania, iż można uniknąć poniesienia orzeczonej grzywny, co może w konsekwencji stanowić zachętę do popełniania wykroczeń i drobnych przestępstw³⁵.

Zakaz organizowania lub przeprowadzania publicznych zbiórek ofiar na uiszczenie grzywny jest uzasadnione także tym, że zbiórka ofiar na uiszczenie grzywny może wyrażać aprobatę dla zachowania się ukaranego grzywną sprawcy, co nie jest bez znaczenia dla

³³ <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/aktualna-informacja-o-postepowaniach-prowadzonych-w-sprawie-falszywych-zbiorek-dla-powodzial> (dostęp 11.05.2025).

³⁴ Przykłady z sieci: <https://zrzutka.pl/87urpu> (dostęp 11.05.2025), <https://zrzutka.pl/ubns9c> (dostęp 11.05.2025), <https://zrzutka.pl/pz8n63> (dostęp 11.05.2025).

³⁵ <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=180F51BC> (dostęp 11.05.2025)

regulacji prawnej dotyczącej właśnie tego zabronionego zachowania się, za które sprawca został ukarany grzywną³⁶.

Rozważyć można również ewentualną odpowiedzialność z art. 255 §3 k.k. jeżeli pojawią się okoliczności wskazujące na to, że organizator lub uczestnik zbiórki publicznie pochwalał popełnienie przestępstwa. Dla prawnokarnej oceny jest ważny przede wszystkim cel zbiórki i motywacja wpłacającego. Przestępstwo z art. 255 §3 k.k. wymaga działania w zamiarze bezpośrednim, wpłacający lub organizujący zbiórkę musi chcieć pochwalić przestępstwo. Wpłacającemu trudno byłoby postawić taki zarzut, chyba że swoje pobudki jasno określiłby np. w komentarzu do wpłaty. Również w przypadku organizatorów jasne powinno być, że kieruje nimi chęć pochwalenia przestępstwa³⁷. Nie jest pochwalaniem samo organizowanie zbiórki lub przeprowadzenie publicznej zbiórki ofiar przeprowadzonej w celu uiszczenia grzywny, na jaką został skazany sprawca³⁸. Czyn taki, jak wcześniej wskazano stanowi wykroczenie z art. 57 k.w.

Jednocześnie regulaminy poszczególnych platform zabraniają aby cel zrzutki był sprzeczny z prawem. Niedopuszczalne jest organizowanie zrzutek związanych z pochwalaniem, wspieraniem lub propagowaniem nienawiści, przemocy, dyskryminacji, terroryzmu, ustrojów totalitarnych, publicznym pochwalaniem zbrodni lub przestępstw albo naruszeniem dóbr osobistych osób trzecich. Niedozwolone jest także organizowanie zrzutek związanych z rozliczeniem wykonania usług seksualnych³⁹. Ponadto większość serwisów crowdfundingowych ma procedury pozwalające zgłaszać nieuczciwe kampanie. Zgłoszenie oszustwa może skutkować zamknięciem fałszywej zbiórki, a w niektórych przypadkach umożliwić odzyskanie wpłaconych środków.

4. Podsumowanie

Nielegalne zbiórki pieniędzy w Internecie stanowią poważne zagrożenie zarówno dla porządku prawnego, jak i dla zaufania społecznego wobec inicjatyw charytatywnych i obywatelskich. Przeprowadzone analizy dowodzą, że mimo istnienia jasnych regulacji

³⁶ M. Bojarski, *Komentarz do art. 57 k.w.*, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, M. Bojarski, W. Radecki Warszawa 2019, Legalis Nb 1.

³⁷ M. Sewastianowicz, *Za zbiórkę na posła Brauna trudno będzie kogoś ukarać*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zbiorka-na-grzegorza-brauna-to-przestepstwo,524483.html> (dostęp 11.05.2025).

³⁸ R. A. Stefański, *Przestępstwo publicznego nawoływania do po-pelnienia przestępstwa (art. 255 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo”, 2006, nr 1, s. 18.

³⁹ Punkt VI.2 regulaminu serwisu Zrzutka.pl, <https://zrzutka.pl/files/documents/terms.pdf> (dostęp 11.05.2025) Podobne zapisy zawarto w §3 ust. 2 regulaminu serwisu Siepomaga.pl, <https://www.siepomaga.pl/regulamin> (dostęp 11.05.2025)

dotyczących zbiórek publicznych oraz systemów crowdfundingu, skala nadużyć w tym obszarze stale rośnie. Przestępcy coraz częściej wykorzystują emocjonalne narracje i aktualne wydarzenia kryzysowe, aby wyłudzać środki pieniężne, co wskazuje na konieczność nie tylko wzmocnienia nadzoru nad platformami internetowymi, ale także edukacji społeczeństwa w zakresie bezpiecznego wspierania zbiórek. Kluczowe znaczenie mają tu zarówno skuteczne instrumenty prawne, jak i rozwój kompetencji cyfrowych obywateli. Tylko połączenie działań legislacyjnych, technologicznych i prewencyjnych może zapewnić realną ochronę przed nadużyciami w sferze zbiórek internetowych.

Warto także pamiętać o podstawowych zasadach bezpieczeństwa w sieci: w tym co do zasady nie klikać podejrzanych linków; nie wierzyć w pilną konieczność podjęcia jakichkolwiek działań, jak sugerowane jest to np. przez rzekomych pracowników banków, w ramach tzw. spoofingu telefonicznego. Nie należy wpłacać środków na zbiórki charytatywne organizowane na portalach social media, które są znacznie trudniejsze do zweryfikowania. Lepiej wspierać zbiórki, które są organizowane za pośrednictwem portali do tego przeznaczonych a w przypadku wątpliwości co do informacji wskazanych w opisie zbiórki pieniężnej, zwróć się do organizatora z prośbą o przesłanie dodatkowych informacji.

BIBLIOGRAFIA

- Bagińska E., *Crowdfunding (finansowanie społecznościowe) – aspekty cywilnoprawne*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, 2018, tom XXXIX.
- Blicharz J., *Ustawa o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych. Komentarz*, Wrocław 2015.
- Bojarski M., *Komentarz do art. 57 k.w.*, w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, M. Bojarski, W. Radecki, Warszawa 2019.
- Dąbrowska - Kardas M., Kardas P., *Kodeks Karny - przestępstwa przeciwko mieniu*, Warszawa 1998.
- Gronkiewicz A., *Instytucja zbiórki publicznej oraz postępowanie w sprawie jej organizacji*, w: *Administracyjnoprawne aspekty działalności kulturalnej : zagadnienia wybrane*, red. A. Gronkiewicz, A. Ziółkowska, Katowice 2016.
- Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Majewski P., *Crowdfunding – cechy i typologia*, „Gospodarka Narodowa. Dziennik Ekonomiczny Polski”, 2020, nr 301.

- Matyniak K., *Socjotechnika jako narzędzie służące zagrożeniu bezpieczeństwa waluty w obrocie bezgotówkowym*, w: *Zrównoważony rozwój wektorem na drodze doskonalenia warsztatu naukowca*, red. A. Kuzior, H. Kretka, Gliwice 2020.
- Oczkowski T., *Komentarz do art. 286 k.k.*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025.
- Olber P., Lewulis P., *Modus operandi sprawców oszustw z wykorzystaniem internetowych portali sprzedażowych w kontekście wykrywczym i dowodowym*, „Problemy Współczesnej Kryminalistyki”, 2021, tom XXV.
- Rogalewicz M., *Falszywe zbiórki pieniędzy jako oszustwa internetowe*, <https://instytutcyber.pl/artykuly/falszywe-zbiorki-pieniedzy-jako-oszustwa-internetowe/>
- Sadło K., *Zbiórki publiczne i darowizny*, Warszawa 2014.
- Senkowska N., *Trudna walka z fikcyjnymi zbiorcami internetowymi*, <https://www.rp.pl/prawo-karne/art38867481-trudna-walka-z-fikcyjnymi-zbiorkami-internetowymi>
- Sewastianowicz M., *Za zbiórkę na posła Brauna trudno będzie kogoś ukarać*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zbiorka-na-grzegorza-brauna-to-przestepstwo,524483.html> (dostęp 11.05.2025).
- Sobczak K., *Prokuratura zakończyła śledztwo ws. fałszywej zbiórki charytatywnej*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/prokuratura-zakonczyła-sledztwo-ws-falszywej-zbiorki-charytatywnej,73383.html>
- Stefański R. A., *Przestępstwo publicznego nawoływania do po-pelnienia przestępstwa (art. 255 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo”, 2006, nr 1.
- Trzebiński A., *Crowdfunding donacyjny i sponsorski w Polsce 2022*, Związek Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce, Gdańsk 2023.
- Wróbel W., Zoll A., *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363*, Warszawa 2021.